

Strokovni članek (*Professional Paper*)

Bojkot tropskega lesa rešuje pragozdove?

Niko TORELLI

Izvleček

Sprva so mislili, da bodo rešili problem uničevanja tropskih gozdov z bojkotom tropskega lesa. Ta se je sprevrgel v svoje nasprotje. Zdaj se rešuje problem s certifikacijo. Ta

naj bi zagotavljala ekološko občutljivim kupcem, da les dokazljivo prihaja iz trajnostno multifunkcionalno gospodarjenih gozdov.

Poziv k bojkotu kupovanja tropskega lesa, h kateremu so pred kratkim pozvale mednarodne okoljske organizacije (Robin Wood, Greenpeace), se vse bolj kaže kot velika zmota. Po njihovem menju naj bi bili glavni uničevalci tropskega gozda gozdarji, lesarji in papirničarji. Pa je to res tako? Ni težko dokazati, da krčijo pragozd praviloma zaradi pridobivanja kmetijskih površin. Ljudje, kot da tega ne bi hoteli uvideti, trmoglavijo naprej. Ko so predlanskim izbruhnili siloviti požari v jugovzhodni Aziji in ko je dim prekril Indonezijo, smo lahko brali v časopisju, da gozdove požigajo gozdarji. Tedaj se nihče ni niti poskusil kritično vprašati, zakaj naj bi gozdarji, ki vendar pridobivajo les, požigali gozdove.

Vzroki tičijo drugje. Krivi so predvsem veliki koncerni, ki krčijo pragozd za plantaže kave, čaja, kakava, sladkornega trsa, banan, oljne palme in kavčukovca. Zlasti slednja postajata vse bolj aktualna. Oljna palma (*Elaeis guineensis*) je sicer doma v ekvatorialni Afriki, vendar je danes kultivirana po vseh tropih. Do 20 m visoko drevo ima soplodja iz več kot 1.000 rdečerrjavih češpljastih plodov. Iz mesnatega osemenja s stiskanjem pridobivajo palmovo olje za izdelavo sveč in mil, iz koščic pa finejše olje, ki ga predelujejo v margarino. Iz lateksa, ki se cedi iz zarezanih debel kavčukovca (*Hevea brasiliensis*), izdelujejo najboljše elastične "žimnice", gumijevo obutev, kondome, dudke, medicinske rokavice, avtomobilske gume in še marsikaj. Pogled v Fischerjev Weltalmanach

1998 pove, da so prav Tajski, Indonezija in Malaja največji proizvajalci naravnega kavčuka in palmovega olja, razvite zahodne države in Japonska pa največji uvozniki! Pomen obeh surovin v zadnjem času narašča in tudi njuna proizvodnja, seveda na račun krčenja pragozda. Najceneje je gozd prepustiti ognju. Mehansko krčenje z motorkami in buldožerji je namreč zelo drago. Res je, da je praksa požigalništva (angl. shifting cultivation ali popularno slash and burn; nem. Brandrodung, milpa v Sred. Ameriki) prastar način pridobivanja začasnih kmetijskih površin ob hkratnim gnoje-

nju s pepelom (sl. 1), vendar domačini ogenj, ki ga zanetijo na manjših površinah ob koncu sušnega obdobja, budno nadzorujejo (sl. 2). Predlanskim je bila v Indoneziji suša, kot je niso poznali že 50 let. Kriv je bil pojav, imenovan El Niño. Monsunsko deževje se je zato zakasnilo in požari so se razbesneli. Dodatna neugodna okoliščina je bila tudi ta, da je tega nesrečnega leta Indonezijska vlada izdala največ koncesij za krčitev gozda doslej - predvsem kompanijam, ki so v lasti privilegiranih bogatih podjetnikov (prim. National Geographic, avg. 1998).

Slika 1. Suho drevje, ki so ga posekali takoj po deževni dobi, čaka na požig (CAR). Orig.

Slika 2. Požigalništvo v Srednji Ameriki. Vidijo se pravilne izkrčene, nasajene in opuščene površine (sistem milpa). Orig.

V takšnih in podobnih okoliščinah bojkot tropskega lesa okoljsko osveščene Evrope globalno seveda ni imel nikakršnega učinka. Še več, od koder so se Evropejci umaknili, tam so jih takoj nadomestili azijski lesni koncerni in ob podedovani razviti infrastrukturi posekali še več.

Kaj storiti? Če že bojkot, potem bi morali bojkotirati izdelke iz rastlin, ki uspevajo na izkrčenih površinah. Toda, le kako bi razvajeni razviti svet preživel brez naštetih dobrot! Radi pijemo kavo in si jo sladimo z rjavim nerafiniranim trsnim sladkorjem (ta je bolj zdrav!). Margarina je bolj zdrava od svinjske masti in cenejša od rastlinskih olj. Življenja brez avta si ne znamo predstavljati. Odločitev je vaša!

Kako vendarle ohraniti tropske in druge gozdove? Zdi se, da utegne biti prava pot certifikacija (potrjevanje).

Uvedli so znak kvalitete, ki naj bi zagotavljal, da les prihaja iz trajnostno gospodarjenih gozdov. Okoljske skupine, socialna združenja dežel v razvoju in zastopniki lesne industrije so v Mehiki ustanovili Gozdarski nadzorni svet (Forest Stewardschip Council, FSC). Ta svetovni svet postavlja standarde za trajnostno gospodarjenje z gozdom. Firme, ki so pripravljene spoštovati postavljene standarde in se podvreči neodvisnemu nadzoru, dobijo znak kvalitete, ki ga podpirajo vplivna okoljska združenja, npr. World Wide Fund for Nature-WWF (Svetovni sklad za naravo). Spomladi 1997 je bilo "certificiranih" že 51 gozdnih območij v 17 državah, skupaj 3,1 milijona hektarjev gozda. Nacionalni certifikat imajo tudi nekateri gozdni kompleksi na Finskem in Kanadi. WWF napoveduje, da bo s pomočjo Svetovne banke do l. 2005 "potrjenih" že 200 milijonov hektarjev gozda!! Da bi le bilo tako! Ob tem se porajajo številna vprašanja o kvaliteti standardov in kdo bo izvajal neodvi-

sen nadzor nad gozdarjenjem na tako velikih površinah. To celo v gozdarsko razviti in okoljsko osveščeni Sloveniji ni vselej mogoče. Nekaj podobnega je tudi z bio-živili. Le kdo lahko jamči, da so res pridelana brez mineralnih gnojil in biocidov ter degradacije tal? Vsekakor pa ne smemo nikoli pozabiti, da so tudi na naših poljih nekoč rastle lepi gozdovi in da smo jih izkrčili z ognjem!

Slednjič moramo tudi gozdarji in lesarji prevzeti nekaj krivde za uničenje tropskih gozdov nase. Ta je posredna. Doslej se je v tropih prakticirala izrazito selektivna ekstenzivna sečnja le najbolj uporabnih drevesnih vrst, pri tem se druge, zelo številne drevesne vrste obravnavajo kot plevel. To v praksi pomeni posek le nekaj kubičnih metrov na hektar ali eno (veliko) drevo na nekaj hektarov. Za takšen sistem ("creaming") je bilo treba zgraditi zelo razvejan sistem prometnic. Po njih so po eksploataciji lahko neovirano prodirali domačini in prakticirali požigal-

ništvo. Pa tudi to ne bi bilo kritično, če ne bi zaradi hitrega naraščanja prebivalstva postajal pritisk na gozd vse močnejši in obdobje med dvema požigoma vse krajše. Tedaj se gozd, niti tla, ne moreta obnoviti. Vsaka naslednja požganica ima zato manjši donos. še posebej uničujoče je požigalništvo na nagnjenih terenih zaradi erozije.

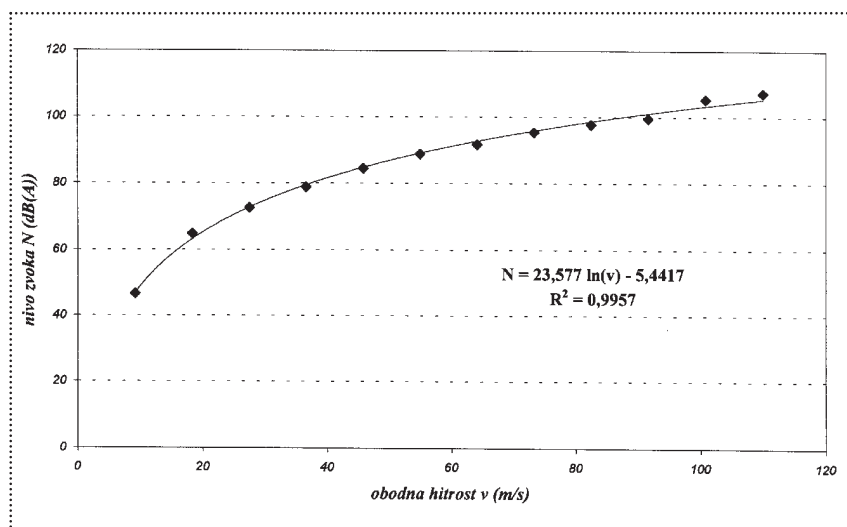
Pomemben element za ohranjanje tropskih gozdov in preprečevanje požigalništva bi bila višja cena tropskih lesov in gojenje oz. pridelava "nelesnih gozdnih proizvodov" (non-timber forest products), t.j. zdravilna zelišča, plodovi, med, divjačina, ratan itd. Obstajajo še druge možnosti, npr. kombinacije poljedelstva in gozdarstva (agroforestry). Tako bi postalo trajnostno gospodarjenje z gozdovi tudi rentabilno.

prof. dr. dr. h. c. **Niko TORELLI**

Opravičilo

V številki 11-12/99 nam je, žal, močno ponagajal tiskarski škrat, ki je zamešal slike pri članku doc. dr. Bojana Bučarja z naslovom Analiza hrupa prosto vrtečih se aerodinamično vzbujanih krožnih žaginskih listov.

Zato slikovno gradivo objavljamo ponovno, avtorju in bralcem pa se za neljubo pomoto opravičujemo.

Slika 1. Nivo emitiranega hrupa prosto vrtečega se krožnega žaginega lista ($\Phi 350 \times 3,5 \times 30$; $z = 54$), odvisen od obodne hitrosti

Figure 1. The level of noise emitted by an idling circular saw blade ($\Phi 350 \times 3.5 \times 30$; $z = 54$) relative to peripheral speed